

OORDEEL OVER HANDEN SCHUDDEN OOGST FELLE KRITIEK

Nederlandse Commissie Gelijke Behandeling in opspraak

Deze die

EEN SCHOOL MAG VAN EEN ISLAMITISCHE DOCENTE NIET EISEN DAT ZE MANNEN DE HAND GEEFT. DAT VORMT EEN INBREUK OP DE NEDERLANDSE DISCRIMINATIEWETGEVING, ALDUS DE COMMISSIE GELIJKE BEHANDELING. MAATSCHAPPELIJKE EN POLITIEKE REACTIES BLEVEN NIET UIT. EEN ANALYSE.

JOGCHUM VRIELINK

Het Vader Rijn College in Utrecht is een openbare vmbo-school (beroepssecundair onderwijs). De meerderheid van de leerlingen is van Turkse of Marokkaanse origine en voor bijna een kwart van de medewerkers geldt hetzelfde. De instelling omschrijft zichzelf als 'een trotse multiculturele school'.

Met de ingang van dit studiejaar besloot één van docentes om geloofsredenen mannen niet langer de hand te geven. De school schorste haar. Beide partijen stapten vervolgens naar de Commissie Gelijke Behandeling. Die Commissie is een semi-judiciële instelling die instaat voor de beoordeling van geschillen op basis van de Nederlandse discriminatiewetgeving.

De Commissie oordeelde op 7 november dat de eis om bij begroeting anderen - ongeacht hun geslacht - een hand te geven, neerkwam op indirecte discriminatie op grond van godsdienst. Met andere woorden: de maatregel lijkt misschien neutraal en voor iedereen gelijk, maar moslims worden er toch disproportioneel door benadeeld, terwijl er geen adequate rechtvaardiging voor is.

Ter verdediging had de school nochtans aangevoerd dat de eis gezien moest worden tegen de achtergrond van hun pedagogisch project. De school stelt het bijbrengen van respectvolle omgangsvormen centraal, om zo de leerlingen beter voor te bereiden op de arbeidsmarkt. De leerlingen hebben het al moeilijk om aan werk te komen, aldus de directeur, en 'dan helpt het niet bij een sollicitatie als ze geleerd hebben dat ze geen hand hoeven te geven'.

De Commissie prijst weliswaar de moeite die de school zich op dit punt getroost, maar stelt dat er 'ook andere vormen van begroeten denkbaar' zijn. Het geven van een hand ziet de Commissie slechts als 'het meest gangbare voorbeeld' van een respectvolle begroeting.

De doelstelling om de leerlingen 'voor te bereiden op de arbeidsmarkt door ze bekend te maken met de daar gebruikelijke omgangsvormen is op zich niet discriminerend', zo vervolgt de Commissie, maar 'dit mag (...) niet betekenen dat docenten en leerlingen de hand moeten geven'. De discriminatie zit hem dus in de verplichting. Of, om het met het persbericht van de Commissie te zeggen: 'de wet stelt handen schudden niet verplicht'.

TE GEK VOOR WOORDEN

De politieke reacties logen er niet om. 'Te gek voor woorden', dixit de (uittredende) minister voor vreemdelingenzaken en integratie, Rita Verdonk. Ze vond het

optreden van de Commissie zo teleurstellend dat ze maar één oplossing zag: de Commissie opheffen en conflicten in het vervolg enkel voor de rechter. Haar partij - de VVD - viel haar hierin bij.

Ook CDA-leider Jan-Peter Balkenende gaf aan dat hij grote moeite had met de uitspraak. Het voorstel van Verdonk vond hij evenwel te ver gaan. De PvdA liet vergelijkbare geluiden horen, bij monde van kamerlid Jeroen Dijsselbloem. Beiden wezen er echter ook op dat de Commissie met handen en voeten gebonden is door de wet, die nu eenmaal erg streng is.

Ook andere commentatoren stelden dat de uitspraak eerder duidt op een probleem met de wet, dan met zijn hoedster. Advocaat Sietse Voogt stelde bijvoorbeeld: 'De commissie redeneert heel strak: onderscheid is verboden, tenzij het onder een uitzonderingsbepaling valt. In het oordeel (...) gaat het om een school die denkt dat het de integratie in de weg staat als een docent geen hand wil geven. Er staat nergens in de [wet] dat onderscheid wel mogelijk is als dat integratie bevordert, dus moet de commissie de school wel in het ongelijk stellen'.

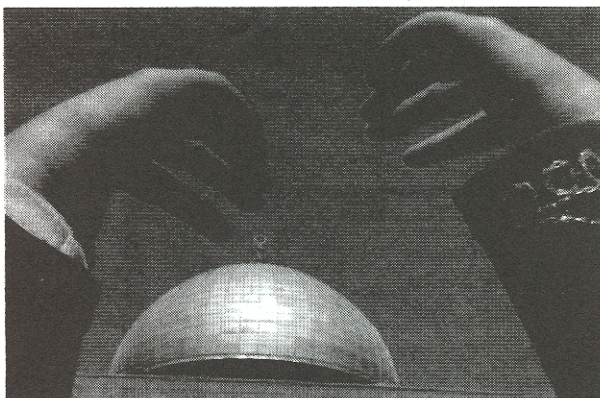
Ook de repliek van de commissie zelf lag deels in deze lijn. Zelfs in de reactie van de schooldirecteur - Bart Engbers - kwam het naar voren: 'Je wordt er heel cynisch van

behandeld wordt dan een ander.

Bij indirect onderscheid ligt dat anders, en dat is hier aan de orde. Op dit punt geldt een algemene rechtvaardigingstoets. De commissie heeft dus een vrij ruime beoordelingsmarge in dergelijke gevallen. En ze gebruikt die hier ook. Na de vaststelling dat de eis van de school op zich een legitiem doel heeft, maakt de Commissie een sprong door direct naar voren te schuiven dat er 'andere vormen van begroeten denkbaar' zijn. Op grond hiervan concludeert ze dat het onderscheid disproportioneel is.

Dit is een verdedigbare visie. Zij volgt echter niet zonder meer uit de wet. In het discriminatierecht worden in de rechtvaardigingstoets verschillende 'toetsingsintensiteiten' onderscheiden. Alleen bij een zeer hoge toetsingsintensiteit wordt gekeken naar het voorhanden zijn van 'minder belastende alternatieven', zoals de Commissie hier doet. Een dergelijke toetsing impliceert immers een verregaande bemoeienis met de beleidsvrijheid van de school.

Dat de lat zo hoog wordt gelegd, is een keuze. Niets meer en niets minder. Die keuze kan beargumenteerd worden, wat de Commissie ook doet in haar oordeel. Maar zij wordt niet wettelijk gedecteerd.

Een maatschappelijke discussie over omgangsvormen en integratie verdient het om niet a priori platgeslagen te worden door legalistische argumenten.

als je steun verwacht en je dan geconfronteerd wordt met de Commissie Gelijke Behandeling die alleen vanuit een juridisch kader een uitspraak doet'.

LA BOUCHE DE LA LOI

De stelling dat de Commissie louter *la bouche de la loi* zou zijn, is in het debat niet of nauwelijks geanalyseerd. Dat is merkwaardig. Los van de principiële (on)verdedigbaarheid van de uitspraak is het voor discussie immers essentieel om te weten of het oordeel nu onvermijdelijk voortvloeit uit de wet of dat het gaat om een interpretatie door de commissie.

Bij grondiger onderzoek is onmiskenbaar het laatste het geval. Het klopt dat het Nederlandse discriminatierecht erg 'streng' is en nauwelijks uitzonderingen toelaat waar het gaat om direct onderscheid. Dat wil zeggen, in gevallen waarin iemand op grond van een beschermd kenmerk (ras, sekse, godsdienst, etc.) anders

OMGEKEERDE WERELD

Door te stellen dat de 'wet handen schudden niet verplicht stelt', zet de Commissie de zaak eigenlijk op zijn kop. Natuurlijk stelt de wet dat niet verplicht, maar dat was de vraag ook niet. De vraag was of de opgelegde verplichting tot handen schudden, in *casu* neerkomt op discriminatie; en dat staat evenmin (eenduidig) in de wet. Een maatschappelijke discussie over omgangsvormen en integratie verdient het om niet a priori platgeslagen te worden door legalistische argumenten. Als de Commissie iets verweten kan worden, is het dat. Haar daarom maar afschaffen, lijkt wat verregaand: ongetwijfeld zijn er 'minder belastende alternatieven' voorhanden...

(De auteur is assistent aan de KULeuven)

In het eerste nummer van dit nieuwe jaar geef ik u een taaltip over enkele kleine woordjes, die niettemin mee bepalen of uw tekst er eigentijds dan wel archaïsch uitziet: deze/dit en die/dat. De aanwijzende voornaamwoorden dus. Het is mijn nieuwjaarswens u ervan te kunnen overtuigen dat een doordacht en juist gebruik van die woorden uw teksten lichter en correcter kan maken.

Allereerst het verschil tussen deze vier woordjes. Deze en die worden gebruikt voor de-woorden, en dit en dat voor het-woorden. Het koppel deze/dit verwijst naar zaken die dichtbij zijn, het koppel die/dat naar zaken verder weg. Dat weten de meeste taalgebruikers.

Toch liggen de zaken iets gecompliceerder. Als je beide koppels tegenover elkaar plaatst om contrast te leggen, worden ze inderdaad zo gebruikt: Deze dagvaarding is al verstuurd, die daar moet ik nog nalezen. Die wetboeken zijn verouderd, ik gebruik altijd deze.

Als je echter niet meteen een contrast wil maken, gebruik je het koppel die/dat, ook voor zaken die vlakbij zijn: Wat een berg papier ligt hier op de tafel! Ik weet het, ik moet dat dossier eens dringend opruimen.

Dat geldt nog meer als je verwijst naar zaken die fysiek niet aanwezig zijn, maar al ter sprake gekomen zijn in een tekst. Binnen een tekst geldt de regel dat het koppel deze/die normaal vooruitwijst, en het koppel die/dat terugverwijst. Je schrijft dus: Verweerder kan niet akkoord gaan met de voorgestelde schadevergoeding om deze redenen. Ten eerste... Of nog: Mijn cliënt is bereid op het voorstel in te gaan maar dit zijn de voorwaarden...

Als je daarentegen terugverwijst naar iets wat al ter sprake is gebracht, dan gebruik je het koppel die/dat: Ik kan het niet eens zijn met de voorgestelde regeling, omdat die in strijd is met de belangen van mijn cliënt. Of: De rechtbank verwerpt het argument van verweerder, aangezien dat geen rekening houdt met de stelling van eiser. En ook: De voorzitter van de rechtbank gaf de eiser gelijk, waarop die tevreden de zaal verliet.

In de voorgaande zinnen wordt in formele - juridische - taal vaak ook dit/deze gebruikt. Dat oogt erg formeel en u kunt het dus beter vermijden: De voorzitter van de rechtbank gaf de eiser gelijk, waarop deze tevreden de zaal verliet, is veel stijver dan de variant met die, die ook de spontane vorm is die in mondeling taalgebruik optreedt.

Helemaal onmogelijk is de combinatie deze die, in zinnen als: De conclusies van 18 december en deze die op 3 januari toegestuurd zijn, zetten het standpunt van mijn cliënt volledig uiteen. De combinatie 'deze die' duikt vooral op als een letterlijke vertaling van het Franse *ceux/celles qui*, maar durft ook de kop opsteken in ambtelijke en juridische teksten. U kunt ze beter vervangen door het - toegegeven, niet erg moderne - die welke: De antwoorden van de prins op het proces en die welke hij gaf tijdens het voorafgaande verhoor, kwamen volledig overeen.

In soortgelijke constructies duikt vaak ook het verouderde dewelke op, wat u eveneens beter kunt vermijden. Eenvoudigweg welk, of een equivalent als waarin, waarmee, waarbinnen zijn veel moderner. Schrijf dus niet: de periode gedurende dewelke mijn cliënt in voorhechtenis zat, maar wel de periode gedurende welke of nog liever: de periode waarin. Hetzelfde voor de termijn binnen welke/waarbinnen de betaling moet gebeuren.

Tot slot nog enkele kleine tips: de correcte vorm om een gedeelte van de dag aan te duiden is vanmorgen, vanmiddag, vanavond en niet deze morgen, middag, avond. Versteende vormen als bij dezen, in dezen, te dezen, uit dien hoofde, te dien einde, te dien opzichte enzovoort kunnen wel eens leuk zijn, maar gebruik ze vooral niet te veel en kies de juiste vorm! Foutjes hiertegen doen uw prestige als schrijver geen goed: als u chic wilt doen, doe het dan helemaal in stijl.

Karl Hendrickx
Redacteur bij het Rekenhof

Op www.juridischwoordenboek.be vindt u de betekenis van meer dan drieduizend juridische termen gratis en op een toegankelijke manier uitgelegd. U vindt er ook de Franse vertaling, verwante begrippen en vaak een aanduiding van de belangrijkste wetgeving.

Lycæus
www.juridischwoordenboek.be